

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Проект!

ЗАКОН

**за изменение и допълнение
на Изборния кодекс**

Обн. ДВ. бр.9 от 28 януари 2011 г., изм. ДВ. бр.36 от 10 май 2011 г.,
изм. ДВ. бр.45 от 14 юни 2011 г.

§ 1. В чл. 3 се създава нови алинеи 6 и 7 със следния текст:

„(6) Лицата, които не са осъществили правото си по ал.1, не могат да заемат изборна длъжност и длъжност по трудово или служебно правоотношение в държавната и общинските администрации за срок от четири години.

(7) При кандидатстване за работа по трудов или граждански договор в предприятия, учреждения, организации и други структури, които се финансират от държавния или общински бюджет, или в търговски дружества с над 50% държавно или общинско участие, при равни други условия имат предимство лицата, които са осъществили правото си по ал.1.”

§ 2. В чл. 5 алинея 2 придобива следния вид:

„(2) В разпределяне на мандатите на национално ниво участват партиите, получили най-малко четири процента от действителните гласове в страната и извън страната, коалициите от партии, всяка от които е получила най-малко толкова процента от действителните гласове в страната и извън страната, колкото е броят на съставляващите я партии плюс две, както и независимите кандидати, получили действителни гласове не по-малко от районната изборителна квота.”

§ 3. В чл. 79, ал.1 числото „10 000” се заменя с числото „20 000”.

§ 4. Създава се нов член 137а със заглавие „Публичност на информацията за възложителя и финансирането” и със следното съдържание:

„Чл. 137а. (1) От деня след обнародване указа на президента на републиката за насрочване на изборите до изборния ден включително всяко огласяване изцяло или отчасти на резултати от допитвания до общественото мнение или социологически проучвания, свързани с изборите, извършено чрез медийна услуга или по друг публичен начин, трябва да съдържа информация кой е провел допитването или проучването и кой е финансирал провеждането му.

(2) Информацията по ал.1 се представя пълно и ясно, като в печатен или друг текстови материал е в обособено поле, на видно място и заема не по-малко от 5% от общата площ на материала, а в аудио- и аудио-визуални материали, излъчени по електронните

медии, или в представяне пред публика – веднъж в началото и веднъж в края на материала или представянето.

(3) Разпоредбите на ал.1 и 2 се прилагат и в случаите, когато агитационни материали на партии, коалиции от партии, инициативни комитети и кандидати съдържат или се позовават на резултати от допитвания до общественото мнение или социологически проучвания.

(4) Който провежда допитвания до общественото мнение или социологически проучвания, свързани с избори, и/или огласява резултати от тях, не може да се позовава на служебна, търговска или друга защитена от закон тайна, за да укрива информацията по ал.1.

(5) Който провежда допитвания до общественото мнение и социологически проучвания и е огласил резултати от тях в нарушение на ал.1, не може да получи разрешение по чл. 137, ал.1.

(6) В тримесечен срок от обявяване на резултатите от изборите Националната агенция по приходите извършва данъчни проверки на лицата, които са провели и огласили допитвания до общественото мнение или социологически проучвания, както и на лицата, които са възлагали и/или финансирали такива допитвания и проучвания. Когато допитванията и проучванията са възлагани и/или финансирани от политически партии, коалиции от партии или инициативни комитети, проверката по отношение на тях се извършва от Сметната палата.”

§ 5. Създава се **нов член 137б** със заглавие „Огласяване на резултати”:

(1) Забранява се огласяване чрез медийна услуга или по друг публичен начин на резултати от допитвания до общественото мнение или социологически проучвания, свързани с изборите, които са получени или представени по въвеждащ в заблуждение начин.

(2) Когато партия, коалиция от партии, инициативен комитет или кандидат прецени, че огласени в медиите резултати от допитване до общественото мнение или социологическо проучване относно нея/него са получени или представени по въвеждащ в заблуждение начин, има право на отговор по реда на чл.131 и чл.132. Доставчик на медийна услуга по чл.131, ал.1 не може да откаже публикуване на отговор в размер до една трета от размера на целия материал, в който се съдържат оспорваните резултати.”

(3) Резултатите от допитвания до общественото мнение или социологически проучвания, свързани с изборите, не могат да бъдат основание за решения на избирателните комисии за предимства или ограничения пред партии, коалиции от партии, инициативни комитети и кандидати, както и за разпределение на медийното време между тях в излъчванията на електронните медии по време на кампанията.”

§ 6. В чл. 251 алинея 2 придобива следния вид:

„(2) Право на участие при разпределяне на мандатите на национално ниво имат партиите, получили най-малко четири процента от действителните гласове в страната и извън страната, както и коалициите от партии, всяка от които е получила най-малко толкова процента от действителните гласове в страната и извън страната, колкото е броят на съставляващите я партии плюс две.”

§ 7. В чл. 252, ал.2, числото „9” се заменя с числото „20”.

§ 8. Създава се **нов член 289а** със заглавие „Нарушаване при огласяването на резултати от допитвания и социологически проучвания” и със следното съдържание:

„Чл. 289а (1) Който при огласяване на резултати от допитвания до общественото мнение или социологически проучвания не представи информацията, предвидена в чл. 137а, ал.1, се наказва с глоба от 10 000 до 15 000 лв.

(2) Който представи информацията по ал.1 невярно, непълно или по заблуждаващ начин, се наказва с глоба от 15 000 до 20 000 лв.

(3) Който в срока по чл. 137а, ал.1, огласи резултати в нарушение на чл. 137б, ал.1, се наказва с глоба от 10 000 до 20 000 лв.

(4) Актовете за установяване на нарушенията по ал. 1 и 2 се съставят от председателя на Централната избирателна комисия, а наказателните постановления се издават от министъра на финансите.

§ 9. В **§ 1, т. 18, б. „а”** от Допълнителните разпоредби думите „и поканени от Министерството на външните работи” се заличават.

Вносител:

МОТИВИ

към проект на Закон за изменение и допълнение на Изборния кодекс

1. Чрез новите текстове в Изборния кодекс законодателно се стимулира упражняването на активното избирателно право, без да го превръща в задължение. За целта вносителите предлагат:

- Забрана за заемане на държавни длъжности (изборни и в администрацията) за лица, които не гласуват на национални избори. Не е издържано да участват в управлението на държавата тези, които не са поели своята отговорност за нейната политика чрез правото си на глас.
- Предимство при постъпване на работа в държавни структури и търговски дружества на лица, които участват на такива избори и така демонстрират реална, а не само на думи съпричастност към нейното бъдеще.

2. На политическо и експертно равнище, както и в публичното пространство многократно е коментирано, че е нелогично 4-процентовата бариера при парламентарни избори да бъде еднаква както за една партия, така и за коалиция, съставени от много партии. В законопроекта се предлага бариерата да остане 4% за партия, да бъде също 4% за минималната коалиция (от 2 партии), и да се увеличава с по 1% за всяка следваща партия, участваща в коалицията.

3. В законопроекта се предлага двойно увеличаване на депозита, който партиите и инициативните комитети внасят за участие в изборите за народни представители, за президент и за членове на Европейския парламент. Това предложение е съгласувано с тезата на вносителите, намерила израз и в други законопроекти, че трябва да се поставят бариери пред партиите-фантоми, които размиват политическия процес, без реално да изпълняват на национално ниво конституционно определените си функции да формират и изразяват политическата воля на гражданите. Като финансов резултат увеличаването на депозита ще покрие поне минимално разходите за отпечатване на бюлетините, както и може да се използва за финансиране на домовете за деца в неравностойно положение.

4. За двете десетилетия демокрация постоянно нараства значението преди избори на допитванията до общественото мнение и социологическите проучвания (както са определени в Изборния кодекс този тип изследвания на масовите нагласи). Резултатите от тях дават представа за електоралната тежест на участниците в изборите и за шансовете им за успех. Не е необходимо специално да се доказва, че това не е само информативна прогноза за изборното поведение на гласоподавателите, а и влияние върху това поведение – достатъчен пример е, че ако едно изследване определи (вярно или невярно) шансовете на някоя партия да влезе в парламента като малки, тези шансове още повече намаляват, защото колебливите се отказват да гласуват за нея, за да не отиде гласът им напразно; обратно, гласовете за партия, квалифицирана от изследването като успяваща, още повече нарастват по правилото на престижния вот. Така авторите на допитвания и проучвания, наричани обикновено „социолозите”, както и медиите, обнародващи техните резултати, стават реален и нерядко решаващ субект на изборния процес.

Изборният кодекс досега не предвижда никакви механизми за обществен контрол върху дейността на този субект – така, както е по отношение на избирателните комисии, и в по-голяма или по-малка степен по отношение на партиите, коалициите и кандидатите. И ако в академичните институции ролята на такъв контрол играят публичните научни обсъждания, то в случая на частните организации, наричани

популярно „социологически агенции”, трябва да се разчита на изследователска съвест и добра воля. По отношение на фирми, основани на пазарен принцип и ориентирани към печалба, това очевидно не е достатъчно. Без публичен контрол изкушението да се представят резултати, удобни на този, който плаща, е твърде силно. Впрочем в последните години все по-чести са обвиненията, че определени социолози лъжат и манипулират общественото мнение, отправяни от политически сили, а напоследък и между самите агенции. Цялата тази обстановка поставя под съмнение достоверността (и честността) на данните от такива изследвания, съществено опорочава изборния процес, а в допълнение дискредитира една сериозна наука, каквато е социологията, както и нейната академична общност, и обезсмисля един необходим и приет в целия свят механизъм на демокрацията.

Настоящият проект предлага:

- Задължителна публичност на информацията за това кой е авторът на изследването, кой е неговият инициатор или поръчител, както и кой е източникът на неговото финансиране. Избирателят има право да знае кой е заинтересован да се публикуват определен данни и да си прави съответните изводи. Това би намалило пропагандния ефект на евентуални умишлено неверни резултати.
- Изисквания към начина за публично представяне на тази информация, за да се неутрализират някои възможни начини за заобикаляне на горната разпоредба.
- Последваща изборите ревизия от НАП и Сметната палата на субектите, които обнародват данни от изследвания, като механизъм за контрол и превенция.
- Санкции при нарушаване – забрана да се разрешава на нарушителите да провеждат т.нар. „екзит пол” в изборния ден, както и глоба, която е по-висока при опит за заблуда. Имуществената санкция е значително по-строга, отколкото при други изборни нарушения, с оглед аргумента, че евентуални манипулации на общественото мнение чрез социологически данни имат отражение върху много широк кръг избиратели.
- Изрична забрана за публично представяне на фалшиви и манипулативни данни, с аналогична санкция и със същия аргумент за размера ѝ. Досега такава забрана няма; тя се подразбира от общи съображения, но няма правен формат и практиката показва, че това не е достатъчно. Засега остава открит въпросът за механизма за контрол, респ. за нарочен орган, който е компетентен да разследва и да се произнася достатъчно професионално по същността на такъв тип нарушения, но въвеждането на такъв орган тук видимо би надхвърлило предмета на Изборния кодекс.
- Гарантирано право на партии, коалиции, инициативни комитети и кандидати да могат да изразят в медиите своето становище, ако преценят, че данните манипулират представата за тях, аналогично на правото на отговор при накърняване правата и доброто им име - като механизъм за публична реакция.
- Забрана данните от изследвания официално да са основание за действия, които влияят върху изборния процес, каквото е например определянето на партиите, които участват в дебати по електронните медии, въз основа на такива данни. Абсурдно е мнение на частни организации фактически да поражда правни последици по отношение на конституирането на органите на държавната власт.

5. Вносителите намират, че регламентираното от Изборния кодекс преференциално гласуване за народни представители е един възможен механизъм за въвеждане на така дълго търсения мажоритарен елемент, още повече, че то се базира на европейската практика. То има своите плюсове и минуси, а бъдещите парламентарни избори ще покажат кои натежават. Във всички случаи обаче 9-процентовата бариера,

указана в чл. 252, ал.2, която определя кога преференциите са валидни, е твърде ниска. В този си размер тя е стимул за купуване на гласове. Този размер създава възможност определен кандидат да извоюва предимство не на базата на признат авторитет (за какъвто 9% са очевидно нисък индикатор), а чрез нерегламентирани способности. Предложението е бариерата да се повиши на 20%.

6. Премахва се изискването чуждестранни наблюдатели на избори, посочени от политически партии и коалиции, да бъдат канени само чрез Министерството на външните работи. Подобно изискване създава опасност прозрачността на изборния процес, както и политическата воля на участниците в него за осигуряване на такава прозрачност, да бъдат поставени в зависимост от желанието и съображенията на орган на изпълнителната власт, което е в разрез с общодемократичните принципи.

Вносител: